

УГОВОР О ЛИЦЕНЦИ У САВРЕМЕНОМ ЈУГОСЛОВЕНСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

I УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Врло су ретка законодавства која детаљније регулишу уговор о лиценци. У такву групу спада, поред ДР Немачке⁽¹⁾, однедавно и наше законодавство.

Доношењем Закона о облигационим односима, први пут је у нашем правном систему у целини (са имовинско-правног аспекта) регулисан уговор о лиценци. До сада је превасходно са јавно-правног аспекта материја која се односи на уговор о лиценци била регулисана посебним савезним законима⁽²⁾. Садашњи пројекат закона о заштити проналаска, техничких унапређења и знакова разликовања (у даљем тексту: Нацрт закона), чије разматрање започиње у надлежним скупштинским радним телима, регулисаће ову материју искључиво са јавноправног аспекта. Приказ важнијих законских решења о уговору о лиценци према Закону о облигационим односима и најновијем законском пројекту о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања има за циљ да допринесе целовитијем сагледавању уговора о лиценци у савременом југословенском законодавству.

Целисходност кодификације

У току израде Закона о облигационим односима поставило се питање да ли је целисходно кодификацијом облигационо-правне материје обухватити и уговор о лиценци. Позната Скица проф. Константи-

---

(1) Закон о међународним привредним уговорима ДР Немачке (од 5. II 1976. год.) спада у прве савремене законе који детаљније регулишу уговор о лиценци.

(2) У току је суштинско усклађивање са Уставом СФРЈ следећих важећих савезних закона који третирају, поред осталог и уговор о лиценци:

— Закон о патентима и техничким унапређењима („Сл. лист СНРЈ”, бр. 44/60, 28/62 и „Сл. лист СФРЈ”, бр. 24/79).

— Закон о узорцима и моделима („Сл. лист ФНРЈ”, бр. 45/61; „Сл. лист СФРЈ”, бр. 24/74).

— Закон о робним и услужним жиговима („Сл. лист ФНРЈ”, бр. 45/61; „Сл. лист СФРЈ”, бр. 24/74). Ово усклађивање треба да се изврши будућим законским актом кодификационог значаја чија је припрема у току под називом: „Закон о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања” (Документација Скупштине СФРЈ, АС бр. 105/1).

новића не садржи овај одговор. Међутим, преовладао је став, још при изради првих официјелних верзија Нацрта закона, да је укључивање уговора о лиценци у Закон о облигационим односима пожељно и целесходно.⁽³⁾ При томе, пошло се, поред осталог и од следећих констатација:

— уговор о лиценци поставља један од најзначајнијих уговора у оквиру тзв. индустријске својине; Њиме се најбоље обезбеђује толико неопходна размена научно-техничких достигнућа;

— уговор о лиценци је од посебног значаја како за унутрашњу тако и за међународну економску сарадњу. Зато се и стално повећава број закључених уговора о лиценци, нарочито у области индустрије. Најмање 10% садашње светске трговине обавља се посредством уговора о лиценци;⁽⁴⁾

— за наш убрзани технички и технолошки развој уговор о лиценци је од посебног значаја. Не само за освајање нове технологије већ и за извоз техничког знања и искуства. Уосталом, трансфер технологије, који је услов за бржи привредни просперитет у оквиру укупне међународне поделе рада, одвија се у свом најзначајнијем виду преко уговора о лиценци.

Несумњив значај и довољно искристалисана правна физиономија уговора о лиценци битно су утицали на његово регулисање Законом о облигационим односима. Нормативна активност у области индустријске својине и на међународном плану је веома динамична.⁽⁵⁾ Значај ове материје у односима са иностранством утицао је да се код нас средином 1968. год. донесе Закон о дугорочној производној кооперацији, пословно-техничкој сарадњи и прибављању и уступању материјалног права на технологију између организација удруженог рада и страних лица („Службени лист СФРЈ”, бр. 40/78) којим су дерогиране до тада важеће две уредбе СИБ-а у овој материји.

Регулисањем уговора о лиценци легализовано је досадашње искуство и позитивне тенденције у пословној пракси. То ће битно олакшати правни промет у овој области. Закон о облигационим односима са двадесет и пет посебних чланова (чл. 686 — 711) покушао је да да одговоре на сва она битна питања која се постављају код уговора о лиценци.

(3) Комплетан пројекат законских решења о уговору о лиценци припремио је, према захтеву посебне скупштинске комисије која је радила на изради Закона о облигационим односима, др Миодраг Јањић, који је у овој области дао запажене монографске радове.

(4) „Значај овог уговора у светском промету материјалних добара (јер лиценца најчешће замењује извоз робе), као и нематеријалних добара (тзв. интелектуалне својине) у последње време постаје све већи, нарочито од како се као предмет лиценци јавља и уступање техничког знања и искуства (know-how) у најширем смислу речи”. (Из образложења пројекта законских решења о уговору о лиценци).

(5) Велика динамика развоја технике захтевала је стално усклађивање међународних конвенција у овој области. Париска конвенција за заштиту индустријске својине је до сада више пута ревидирана (у Вашингтону 1911., у Хагу 1925. г., у Лондону 1934. г.).

II ПОЈАМ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ УГОВОРА О ЛИЦЕНЦИ

Законска дефиниција

Закон о облигационим односима садржи јединствену дефиницију појма уговора о лиценци. Према члану 686, уговором о лиценци обавезује се давалац лиценце да стицаоцу лиценце уступи (у целини или делимично) право искоришћавања:

- патентираног или непатентираног проналаска;
- техничког знања и искуства (know-how);⁽⁶⁾
- жига;⁽⁷⁾
- узорка, или
- модела,

а стицалац лиценце се обавезује да му за то плати одређену накнаду.

Овако јединствен тј. проширен појам уговора о лиценци је у складу са савременим међународним тенденцијама. Светска организација за интелектуалну својину проширила је исто тако ову дефиницију и на предмет know-how-a. Уосталом, данас know-how доминира као предмет уговора о лиценци.

Према Нацрту закона о заштити проналаска, техничких унапређења и знакова разликовања од јануара 1979. уговор о лиценци садржи нарочито: време трајања лиценце, обим лиценце, назначење да ли је лиценца искључена, као и висина накнаде за уступљено коришћење права ако је накнада уговорена (члан 127. став 1. Нацрта).

Уговор о лиценци је двостран, по правилу теретан, формалан и трајног карактера.

⁽⁶⁾ „У нашој правној литератури углавном је заступљено широко схватање појма know-how. Алберт Верона подразумева под know-how-ом не само погонско искуство (вишег и нижег ступња) и производну (фабричку) тајну, већ и тајни проналазак, који није пријављен за патентирање, али који се може патентирати. Врло широко одређује појам know-how-a Радоје Прица, који разликује know-how у ширем смислу и know-how у ужем смислу (под којим подразумева допунска знања, искуства и вештине који су потребни да се патентирани или непатентирани проналазак може користити)“... према монографији др Миодрaга Јањића: „Уговори о лиценци (посебно међународни уговори о лиценци); издање Института за уредно право; Београд 1967. год, ст. 18.

Од посебног значаја је за одређивање овог појма и интерпретативна норма према којој *под знањем и искуством*, у смислу Закона о дугорочној производној кооперацији, пословно-техничкој сарадњи и прибављању и уступању материјалног права на технологију између организација удруженог рада и страних лица „подразумева се скуп савремених техничких и технолошких знања и искустава и вештина, укључујући и она која се односе на спецификације сировина, стандарде производње и прераде, процесну технику и тајне сопствених поступака и контролу квалитета и друге податке који се могу применити у индустријској и другој производњи. Знање и искуство садржи и обавештења и упутства која се односе на програмирање, производњу, употребу и одржавање производа, а може садржавати и методологију испитивања тржишта“ (члан 22. став 4).

Има мишљења да уговор о лиценци у ужем смислу и уговор о know-how представљају два типа уговора, с обзиром да за њих важе, по правилу, другачија диспозитивна правила (Види: „Страни правни живот“, Институт за уредно право, бр. 99/1978. ст. 98; Sebestyen Petar: „Правна природа уговора о know-how“).

⁽⁷⁾ Према Нацрту закона *колективни жиг* не може бити пренет, тј. не може бити ни предмет лиценце (члан 121. ст. 4. и члан 124. став 4).

Ограничено и неограничено трајање лиценце

Према закону о облигационим односима предвиђено је најдуже трајање само оних уговора о лиценци које имају за предмет одређена права индустријске својине чији је рок трајања одређен законским путем (патентирани проналазак, узорак или модел).

Лиценца за искоришћавање патентираног проналазка, узорка или модела не може бити закључена за време дуже од трајања заштите тих права (члан 688). Ово је императивна одредба. Супротно стипулисана клаузула о трајању уговора о лиценци је ништава. Сагласно принципу *pacta sunt servanda*, уговором утврђени дужи рок не повлачи ништавост уговора у целини, већ корекцију овог рока на законом утврђено време трајања одређеног права индустријске својине.⁽⁸⁾ Ову корекцију ће морати да изврше саме уговорне стране, јер ће се, у противном, одбити официјелни упис уговора о лиценци у одговарајући регистар (члан 128. Нацрта). Иначе уговор о лиценци који није уписан у регистар не производи правно дејство (члан 127. ст. 3. Нацрта). Одредба Закона о трајању одређених лиценци представља израз принципа: *nemo plus iuris transferre potest quam ipse habet*.

С обзиром да трајање жига, техничког знања и искуства није временски ограничено, *трајање лиценце о искоришћавању жига или техничког знања и искуства је у домену аутономије воље уговорних страна*. По правилу, за ове уговоре важи правило о престанку уговора о лиценци, према коме: уговор о лиценци закључен на неодређено време може престати отказом било које стране (члан 710), а онај који је закључен на одређено време може се и прећутно продужити, односно трансформисати у уговор са неодређеним трајањем (члан 709). Према томе, *relocatio tacita* у овом има релативно дејство: односи се само на уговор о лиценци који могу бити неограниченог трајања.

Форма уговора о лиценци

Интересантна је еволуција законског решења у погледу форме уговора о лиценци. Према још важећем Закону о патентима и техничким унапређењима од 1961. год. предвиђена је обавезна писмена форма уговора о лиценци (Члан 26. став 2). У току израде Закона о облигационим односима доминирало је схватање да, упркос томе да се уговори о лиценци закључују у писменој форми, за овај уговор треба да важи начело консенсуализма. Такво схватање је изразио Нацрт закона о облигацијама и уговорима од 1974. год. Међутим, у току јавне дискусије о овом Нацрту закона предложено је и коначно прихваћено решење

(8) Уговори о лиценци, по правилу, закључују се на рок од 5 до 10 година. Код наведених облика лиценци уговорне стране би морале да поштују законске рокове заштите одређених права индустријске својине. Тако на пр. према Нацрту закона патент траје 7 година, рачунајући од дана објављивања пријаве патента, а модел и узорак трају 5 година, рачунајући од дана подношења пријаве (члан 45). Под законом одређеним условима трајање ових права може се продужити још за 7 односно 5 год.

према коме уговор о лиценци мора бити закључен у писменој форми (члан 687). Ово је императивна одредаба, којом се утврђује законска форма *ad solemnitatem*. Ово је изузетак од општег става нашег облигационог права према коме закључење уговора, по правилу, не подлеже никаквој форми.

Ианче, у упоредном праву углавном се захтева писмена форма за закључење уговора о лиценци.⁽⁹⁾ Само Закон ДР Немачке не захтева писмену форму као услов пуноважног закључења уговора о лиценци.

Законска форма *ad solemnitatem* је, према нашем мишљењу, прописана и у циљу заштите интереса уговорних страна, али и у јавном интересу. То се може закључити и на основу законом конституисане обавезне регистрације ових уговора. Да је прописана форма и у јавном интересу може се закључити и из чињенице да се контрола поштовања одређених јавних интереса може остварити увидом у текстове ових уговора. Међутим, има мишљења да је форма овог уговора прописана преважно у интересу заштите странака.⁽¹⁰⁾ Веома је битно утврдити сврху — циљ прописане форме. Ово је од посебног интереса за правилну примену одредаба општег дела закона који се односе на форму уговора (чл. 67 — 73).

Према Закону о облигационим односима доцније усмене погодбе којима се смањују или олакшавају обавезе једне или друге стране пуноважне су ако је посебна форма прописана само у интересу уговорних страна (члан 67. ст. 4. Закона). Исто тако пуноважне су и истовремене усмене погодбе којима се смањују или олакшавају обавезе једне или обе стране ако је посебна форма прописана само у интересу уговорних страна (члан 71. ст. 3. Закона). Само из ова два примера види се од коликог је значаја за правилну примену Закона тачно утврђивање циља прописивања посебне форме.

⁽⁹⁾ „Пропис да је лиценци уговор ништан односно да нема правни učinak ако није закључен писмено, налазимо уз наше законе и у патентним законима Албаније, Алжира, Боливије, Бугарске, Чехословачке, Чилеа, Филипина, Француске, Индије, Израела, Јапана, Канаде (само у погледу уговора о искључивој лиценци), Кубе, Марока, Мексика, Монака, Нигерије, Низоземске, Пољске, Португала, Србије, Туниса и Уругваја.

Писмени уговор изискују такође једнообразни патентни закони 12 афричких земаља учлањених у Афричку организацију за индустријско власништво (ОАРП) — те су земље: Бенин, Централноафричка Царевина, Чад, Габон, Горња Волта, Камерун, Конго, Мауретанија, Нигер, Обала Бјелокости, Сенегал и Того — а изискује га и одлука број 85. Андског пакта та супранационални закони о узроцима и моделима и живовима за подручје држава Бенелукса.

Патентни закони Аустрије, Аустралије, Бахамског оточја, Италије (за уговор који траје дужи од три године), Ирске, Јужне Кореје, Мађарске, Новог Зеланда, Сједињених Америчких Држава и Совјетског Савеза прописују регистрацију лиценциог уговора уз налог да се у патентној администрацији депонира писмена исправа о њему.

Патентне исправе Велике Британије садржавају клаузулу према којој се трећи не смеје користити патентираним изумом „without the written consent, licence or agreement of the patentee“, али се успркос томе сматра да писмени уговор није обавезан. Ипак британски патентни закон предвиђа упис искључиве лиценце у патентни регистар на темељу писмене исправе о лиценциом уговору.

Нови британски патентни закон, који је прилагођен Европској патентној конвенцији те Споразум о патенту Заједничког тржишта, а који је 1. VII 1978. ступио на снагу, имплицитно прописује да је сваки правни посао о стечању права на патенту — а такав је правни посао и лиценци уговор — ништан ако није писмено закључен и ако га нису потписале уговорне странке (section 30).“ Цитирано из текста Алберта Вероне: „Лиценци уговор“, објављеног у збирци: Обавезно право, у редакцији др Александра Голштајна, књига прва; стр. 356 „Информатор“, Загреб 1968. године.

⁽¹⁰⁾ Види: проф. др Стојан Пигој: „Obligacijska razmerja“, *Сasopisni zavod Uradni list SR Slovenije*, Љубљана, 1978. год, стр. 609.

Претпоставка о неискључивој лиценци

Концепцијски Закон о облигационим односима има рестриктиван прилаз тзв. искључивој лиценци.⁽¹¹⁾ Пошло се од концепције да су права тзв. индустријске својине, по правилу, од ширег, друштвеног интереса. Оваквом карактеру ових права, у условима друштвене својине, у принципу, не одговара монополски положај у искоришћавању предмета лиценце, што је иначе својствено тзв. искључивој лиценци. Зато се Закон определио за прерумпцију о неискључивој лиценци.

Искључива лиценца настаје само ако је то изричито уговорено. Према томе, ако уговором о лиценци није назначено о каквој је лиценци реч, сматра се да је дата неискључива лиценца. Ова презумпција значи да у сумњи треба узети да се ради о простој тзв. неискључивој лиценци тј. да давалац лиценце може и даље да користи предмет лиценце, односно да га може дати у исто време и на истој територији и другом на коришћење. Закон стимулише неискључиву (тзв. просту) лиценцу. Овакво законско опредељење ствара шире могућности за слободно удруживање рада и средстава, јер смањује препреке које може да ствара искључива лиценца. Истовремено омогућује да се, у зависности од конкретних околности, искористе све предности које пружа искључива лиценца. Изричито рестриктивни однос према искључивој лиценци изражава и Нацрт закона (члан 129).⁽¹²⁾

Закон је решио једно до сада отворено питање, поводом кога, иначе, постоји битна разлика између француског и немачког права. Ради се о обиму ограничења права даваоца искључиве лиценце. Према француском праву и по common law-у давалац искључиве лиценце задржава сопствено право искоришћавања предмета лиценце. Немачко право има супротан став. Наш закон о облигационим односима прихватио је германско схватање. Ако је уговорна искључива лиценца, давалац лиценце не може ни у ком виду сам искоришћавати предмет лиценце, нити његове поједине делове, нити то поверити неком другом у границама просторног важења лиценце. У овом случају право даваоца искључиве лиценце у погледу коришћења предмета лиценце постоје *nudum ius*, на територији на којој је дата искључива лиценца. Да ли ову обавезу даваоца искључиве лиценце треба схватити као императивну?

Има основа интерпретација према којој је ова одредба диспозитивног карактера⁽¹³⁾. Зато, не би била ништава клаузула уговора о искључивој лиценци којом би се изричито предвидели случајеви кад давалац лиценце може сам искоришћавати предмет лиценце.

⁽¹¹⁾ Искључива лиценца је, по правилу, она лиценца на основу које је стичалац лиценце добија *искључиво* право искоришћавања предмета лиценце. Давалац лиценце тада ускраћује себи могућност да у било ком виду сам искоришћава предмет лиценце или да га пренесе на треће лице, на одређеној територији и у одређено време (ако је у питању временски и територијално ограничена лиценца).

⁽¹²⁾ „Уговор о лиценци патента, модела или узорка организацији удруженог рада и другом друштвено правном лицу не може се, за територију СФРЈ, уступити искључиво право коришћења” (члан 129. Нацрта).

⁽¹³⁾ Види: др С. Цигој, оп. цит., ст. 614. Међутим, Алберт Верова, сматра да се у члану 695. ради о императивној забрани (оп. цит., ст. 360).

III ОБАВЕЗЕ ДАВАОЦА ЛИЦЕНЦЕ

Давалац лиценце има, према диспозитивним правилима Закона, следеће обавезе:

- 1) обавезу предаје предмета лиценце, са неопходном техничком документацијом;
- 2) обавезу давања упутстава и обавештења (потребна за успешно искоришћавање предмета лиценце);
- 3) обавезу гарантовања техничке изводљивости и техничке употребљивости предмета лиценце;
- 4) обавезу јемства (да предмет лиценце нема правних недостатака).

Предаја предмета лиценце

Да би се остварио циљ уговора о лиценци, давалац лиценце мора предати предмет лиценце у одређено време. У противном излаже се ризику раскида уговора и накнаде штете због неизвршења уговора.

Давалац лиценце је дужан да поред предмета лиценце преда и потребну документацију. Која је то документација? То је она која је потребна за успешно искоришћавање предмета лиценце (члан 692). Ту се пре свега мисли на цртеже, скице и сл. По правилу, уговором треба прецизирати о којој се документацији ради. Уколико уговор не садржи прецизну спецификацију неопходне документације, оцена о обиму ове обавезе даваоца лиценце заснива се на основу природе конкретног предмета уговора о лиценци, имајући у виду циљ које су странке имале у виду закључењем уговора. У случају њиховог неспоразума примениће се и одговарајућа правила о интерпретацији уговора (чл. 99 — 102. Закона).

Давање упутства и обавештења

Ради сврсисходног искоришћавања предмета лиценце, давалац лиценце дужан је да стицаоцу лиценце даје (значи: у току трајања уговора) сва потребна упутства и обавештења. Овде се не ради само о техничким информацијама и упутствима. Ради се о *свим* обавештењима која су потребна за успешно искоришћавање предмета лиценце (на пр. о броју већ закључених уговора о лиценци и сл.). Питање је да ли ова обавеза обухвата и допунску обуку потребних стручњака. Обим ове обавезе је у искључивој диспозитивности уговорних страна. Уколико нема прецизних уговорних клаузула о томе ствар је интерпретације околности конкретног уговора.

Обавеза давања потребних упутстава и обавештења обухваћена је уговореном накнадом. Према томе, ако другачије није уговорено, даваоц лиценце нема право на посебну накнаду за извршење ове обавезе.

Гарантовање за одређена својства предмета лиценце

Давалац лиценце гарантује стицаоцу лиценце техничку изводљивост и техничку употребљивост предмета лиценце. Под техничком изводљивошћу треба подразумевати могућност да се техничким путем произведе одређени предмет или примени одређени поступак, а под техничком употребљивошћу — несумњива извесност да ће одређени производ или поступак служити одређеном техничком циљу. Уколико давалац лиценце не обезбеди ова два својства предмета лиценце, сматра се да је предао предмет лиценце са манамa. У овом случају, ако уговором није другачије одређено, сходно се примењују законска правила о одговорности за материјалне недостатке (чл. 478 — 507, а у вези члана 121. став 3.). Према томе, под одређеним условима, као санкције за непоштовање ове обавезе даваоца лиценце могу доћи у обзир следеће санкције: захтев за правилним испуњењем уговора, *actio quati minoris* и *actio redhibitoria*. У сваком од ових случајева стицалац лиценце има право и на накнаду штете.

Законом је прецизно утврђена обавеза јемства за тзв. правне недостатке (члан 694). Непоштовање ове обавезе повлачи, уколико другачије није уговорено, последице одговорности у случају евикције.⁽¹⁴⁾

IV ОБАВЕЗЕ СТИЦАОЦА ЛИЦЕНЦЕ

Стицалац лиценце има две основне обавезе: да сагласно уговору искоришћава предмет лиценце и плати уговорену накнаду.

Законом је посебно решено питање искоришћавања накнадних усавршавања предмета лиценце (члан 697). Стицалац лиценце закључењем уговора не стиче аутоматски право на искоришћавање накнадних усавршавања предмета лиценце. Ово је законска прерумпција. Овакав став према накнадним усавршавањима је опште прихваћен у правним системима.

На овај начин стимулише се давалац лиценце да усавршава предмет лиценце и да, по правилу, он има користи из тог усавршавања.

У нашим условима, с обзиром на друштвени карактер средстава рада и одређене дугорочније односе између друштвених правних лица, предвиђена је и могућност да се, у одређеним случајевима кад то друштвени интереси налажу, посебним законом предвиди право на коришћење накнадних усавршавања.

Одредба члана 697. је диспозитивног карактера. Према томе, уговорне стране могу право на искоришћавање накнадних усавршавања предмета лиценце и посебно уговорити.

Треба имати у виду да је овде реч о накнадним усавршавањима предмета лиценце. Међутим, није редак случај у међународној пракси да

(14) Види: законска правила дата у чл. 508 — 515, а у вези члана 121. став 3).

је давалац лиценце већ у тренутку закључења уговора дошао до одређених побољшања. Он би, према начелу савесности и поштења, морао о томе да обавести стицаоца лиценце. Ако то прећути у моменут закључења уговора, могао би се, под одређеним условима, поништити закључени уговор о лиценци, према општим правилима о ништавости уговора.

Загарантовани квалитет робе

Заштитични карактер има и императивна одредба Закона о квалитету робе која је резултат искоришћавања одређеног предмета лиценце (члан 699). Ова одредба је установљена у циљу заштите и даваоца лиценце и потрошача робе. Према овој одредби, ако је уз лиценцу за производњу уступљена и лиценца за употребу жига, стицалац лиценце може стављати у промет робу са тим жигом само ако је њен квалитет исти као што је квалитет робе коју производи давалац лиценце. Ово решење представља конкретизацију начелних одредаба о посебној дужности чувања интереса потрошача у промету (члан 8) и о дужности удруживања од поступка којим се другом може нанети штета (члан 16). Истовремено наведено законско решење представља конкретизацију начела о савесности и поштењу у правном промету.⁽¹⁵⁾

Накнада

Накнада за искоришћавање предмета лиценце није essentialia negotii. Она се дугује само ако је уговорена. Ако није уговорена важе сва правила која се односе на уговоре без накнаде (на пр.: о дејству недопуштених побуда; о заблуди; о тумачењу нејасних одредаба и др.).

Накнада за искоришћавање предмета лиценце може се уговорити на разне начине (процентуално, паушално или на други начин). Овако формулисана одредба о накнади омогућује да се односи између друштвених правних лица у вези искоришћавања предмета лиценце закључују и у складу са њиховим доходовним везама. Ако се накнада одређује у зависности од обима искоришћавања предмета лиценце, стицалац је обавезан да га обавештава о елементима неопходним за утврђивање обима накнаде (члан 702). Ако је накнада уговорена у новчаном облику, важе све законске одредбе о новчаним обавезама (члан 394. и сл.).

Да би се заштитио принцип из члана 15. о еквивалентности узajамних давања *Закон предвиђа и могућност измене (тзв. ревизија) уговорене накнаде.* Ово ће бити посебно случај код накнаде одређене у

⁽¹⁵⁾ Уосталом овакво решење није ново у нашем законодавном систему. Оно је предвиђено и одредбом члана 15. став 3. Закона о робним и услужним жиговима.

Интересантно је и решење из члана 125. Нацрта, према коме: „право да се робни или услужни жиг користи може се уступити само ако се истовремено уступа и технологија која обезбеђује исти квалитет робе или услуга”.

Ово је императивна одредба која ће као комплементарна допринети да се обезбеди и доследније остваривање одредбе члана 699. Закона о облигационим односима.

паушалном износу, тј. у случају кад је уговорена накнада постала „очигледно несразмерна“ у односу на приход који стицалац лиценце има од искоришћавања предмета лиценце. Права на ревизију уговорене накнаде има заинтересована страна (давалац лиценце: ако је накнада несразмерно мала, а стицалац лиценце ако је накнада несразмерно велика у односу на стечени приход од искоришћавања предмета лиценце). Сагласно члану 19. Закона о облигационим односима уговорне стране требало би да настоје да свој евентуални спор и о ревизији накнаде реше „усаглашавањем, посредовањем или на други миран начин“ Уколико до тога не дође, суд ће морати да утврди да ли су испуњени услови за ревизију уговорене накнаде. У сваком конкретном случају суд ће процењивати да ли је реч о „очигледној несразмери“. Очигледна је она несразмера која је таквог обима да је може констатовати свако треће — непристрасно лице. Судском интервенцијом треба утврдити сразмерну накнаду. То је фактичко питање које суд утврђује у сваком конкретном случају.

У ПОДЛИЦЕНЦА

У принципу, стицалац искључиве лиценце може право искоришћавања предмета лиценце усгунити другоме (тзв. подлиценца). То је случај кад лиценцу не даје титулар права индустријске својиче, већ титулар лиценце. Законско правило о подлиценци је диспозитивне природе. Право на давање подлиценце може се уговором искључити или ограничити (давањем посебне дозволе).⁽¹⁶⁾ Решење предвиђено у нашем Закону о облигационим односима је слично оном које имају: немачко (осим ДДР), јапанско и швајцарско право. Супротно је схватање легализовано у земљама важења common law-а, у социјалистичким земљама Источне Европе и у француском праву. Према овим правима, у принципу, не може се давати подлиценца. Овакво решење, иако има неке предности, са гледишта широк интереса, није оправдано. Оно не стимулише бржи развој технике и технологије и ширу примену савремених техничких знања и искуства.

Решење прихваћено у нашем закону, посебно одговара нашим условима. Оно ствара шире могућности стицаоцу искључиво лиценце да размишља о допунском коришћењу предмета лиценце (на пр. у фази кооперације и других видава пословне сарадње и доходовног повезивања), што може бити од ширег друштвеног интереса. У складу са овим интенцијама предвиђено је и законско решење према коме *давалац искључиве лиценце не може одбити дозволу за закључење подлиценце ако нема озбиљних разлога* (члан 705). На овај начин је потиснут лични карактер лиценце. Она се код нас, по правилу, не закључује *intuitu personae*. То се уосталом види из других законских одредаба (на пр. о начинима престанка лиценце).

⁽¹⁶⁾ Види: члан 29. Закона о облигационим односима у коме је предвиђена сагласност трећег лица за закључење уговора.

Иначе, стицалац просте лиценце нема право давања подлиценце ако то право није изричито уговорено! С обзиром да је Закон прихватио презумпцију о неискључивој (простој) лиценци, пожељно је, ако је то интерес стицаоца лиценце да се изричито уговори право на подлиценцу.

VI РЕСТРИКТИВНЕ КЛАУЗУЛЕ

Код закључења уговора о лиценци врло често се дешава да економски јача уговорна страна злоупотребава свој положај. То је случај нарочито у односима са страним партнерима. Има основних индикација да смо понекад били у доста инфериорном положају при закључивању уговора о лиценци са иностраним даваоцима лиценци. То се види из великог броја тзв. рестриктивних клаузула у овим уговорима. Једна веома документована и убедљива анализа лиценцих уговора извршена од стране Савезног завода за патенте од новембра 1977. године показује да се трансфер технологије из иностранства у југословенску привреду врши под врло неповољним условима, с обзиром на велики број тзв. рестриктивних клаузула у уговорима са страним даваоцима лиценци.⁽¹⁷⁾ Нацрт закона садржи изричиту одредбу према којој „у уговору о лиценци ништава је свака одредба која кориснику лиценце поставља таква организација која не проистичу из права које је предмет уговора или је непотребна за очување тог права (члан 130).

Нашим Законом о дугорочној производној кооперацији, пословно-техничкој сарадњи и прибављању и уступању материјалног права на технологију између организација удруженог рада и страних лица, од јула 1978. год. предвиђају се одредбе које ће битно утицати на елиминисање рестриктивних клаузула из уговора о лиценци са иностраним партнерима. То се обезбеђује разрађеним одредбама о условима и поступку за закључење ових уговора (нарочито чл. 24, 26. и др.).

Не само у националним димензијама⁽¹⁸⁾ већ и на међународном плану чине се напори да се допринесе закључивању ових уговора под равноправнијим условима.⁽¹⁹⁾

⁽¹⁷⁾ Ту се пре свега мисли на клаузуле као што су: територијална ограничења код извоза; одграничења у погледу извоза снабдевања сировинама, претерани износ накнаде, понскад за веома дуги рок, као и читав низ других ограничавајућих уговорних клаузула.

⁽¹⁸⁾ Патентни закони Аустрије те Велике Британије и оних земаља чији су закони израђени под утицајем или по узору британског закона — забрањују рестриктивне клаузуле лиценцих уговора, тј. углавке које намећу примаоцу лиценце разна ограничења што прелазе оквир дотичног лиценцих права. Забране рестриктивних клаузула садрже и антикартели закони, специјални прописи о пријеносу технологије, особито Аргентине, Бразила, Мексика и Шпанолске, одлука Андског пакта бр. 24 (којом припадају Боливија, Чиле, Еквадор, Колумбија, Венецуела). Забрану таквих клаузула препоручује и савјет Организације за економску кооперацију и развој (Organisation for Economic Cooperation and Development — ОЕСД) својом одлуком до 22. I 1974. Комисија Европског заједничког тржишта издала је такођер препоруке и одредбе о примјени чл. 85. Римских уговора о оснивању европских заједница, на уговоре о патентним лиценцама“ (цитирано према А. Верона, оп. цит, стр. 352).

⁽¹⁹⁾ У оквиру СЕВ-а је 1970. год. основана радна група са задатком да проучи те проблеме и да изради типичне услове уговора. Као резултат четворогодишњег рада те групе предложене су и примљене у 1974. четри типичне варијанте уговора о лиценци, тзв. модели уговора који су раздвојени државама-чланицама СЕВ-а, а са њима су уношене и заинтересоване сполнотвр. организације“ (Lontal Endre: НАПОРИ СЕВ-а ЗА УНИФИКАЦИЈУ УСЛОВА О ЛИЦЕНЦИ (KGST — torkvesek а licenzerzodesek felteteleinek egysegitesere); Jogtudomány Kozlony, 1975; 12: 690 — 699).

Изградња новог међународног економског поретка захтева и у овој области активан однос посебно земаља у развоју. Такви напори су учињени и на конференцији УН за преговарање и доношење Међународног кодекса понашања у трансферу технологије, одржане крајем 1978. год. у оквиру UNCTAD-а у Женеви.

Наше целокупно законодавство, наша међународна економска активност усмерена је у правцу закључивања уговора који су у духу равноправности уговорних страна, без обзира на њихову фактичку економску неједнакост.

VII ЗНАЧАЈ ЗАКОНСКОГ РЕГУЛИСАЊА УГОВОРА О ЛИЦЕНЦИ

Из анализе правила Закона о облигационим односима, како оних општег карактера тако и посебних која се односе искључиво на уговор о лиценци, може се закључити да ће они допринети да се и у области промета права индустријске својине закључују уговори који ће бити у складу са нашим системом друштвено-економских односа.

С обзиром да су углавном законске одредбе диспозитивне природе (осим одредаба о форми уговора — члан 687; о просторном ограничењу — члан 690; о трајању лиценце — члан 688; о квалитету робе — члан 699), оне ће омогућити да уговорне стране закључују уговоре у складу са њиховим интересима. Диспозитивна правила им пружају драгоцен индикатор о начелној целисходности одређених решења.

Претежно диспозитивни карактер законских одредаба о уговору о лиценци пружа истовремено и неопходну еластичност и нужну усмереност у регулисању ових односа. Ако ове одредбе дају одређени допринос нашем бржем техничком развоју, нашој већој конкурентној способности у међународној размени и ако подстакну стваралачки рад, онда се може слободно рећи да је законодавна активност на овом плану била целисходна.

Наведне императивне норме, заједно са одредбама наведених савезних закона, који чине комплементарне акте инспирисане заједничким интенцијама, свакако ће допринети новој — позитивној пракси у промету права индустријске својине.

Правила дата у Закону о облигационим односима су универзална, с обзиром да важе за све субјекте (за сва правна лица и за појединце). Она се односе на закључивање уговорних односа између свих ових субјеката. Међутим, ова правила су тако компонована да могу да послуже као драгоцен инспирација за уређивање међусобних самоуправних односа друштвених правних лица, кад искоришћавање предмета лиценце представља једну од компоненти удруживања рада и друштвених средстава. У том случају, клаузула о накнади морала би да буде у духу одредаба о учешћу у заједнички оствареном дохотку (члан 67 и др. Закона о удруженом раду).

С обзиром да се у одређеним случајевима, сагласно правилима о међународној колизији закона, могу одредбе Закона о облигационим односима применити и на уговоре о лиценци са страним елементом, ове законске одредбе могу допринети стварању равнопранијих односа са иностраним партнерима.

На крају, треба истаћи наду да ће све анализиране одредбе југо-словенског законодавства, које се најнепосредније односе на област лиценчног уговора права, представљати подстицај бржем проширењу коришћења савремених техничких и технолошких снага и успних стваралачких резултата у овој области.

др Ратомир М. Слијепчевић